

حقوق و وظایف دست اندرکاران فضای مجازی

حمیدرضا آیت الهی

الف- سیاست گذاران:

وظایف و حقوق سیاستگذاران فعالیتهای مختلف در فضای مجازی:

سیاستگذاران فضای مجازی، وظایف و حقوقی همچون هر شهروند دیگری دارند اما به علت فعالیت خاصی که در فضای مجازی دارند وظایف و حقوق دیگری دارند که به شرح ذیل می توان بیان نمود:

حقوق سیاستگذاران:

- آنها حق دارند سیاست های خود را بگونه ای تنظیم کنند که برای کسانی که از مرامنامه اخلاقی عدول می کنند محدودیتهایی وضع کنند. بهتر است آنها همواره، در ابتدای کار، موضوع پایبندی به مرامنامه اخلاقی را از طراحان و مالکان و کاربران در یک تعهد نامه خواسته و برای آنانکه خلاف آن را رفتار می کنند، مجازاتی متناسب با نوع بی توجهی به مرامنامه اخلاقی وضع کنند. بدیهی است این تعهد نامه باید بگونه ای تنظیم گردد تا هریک از دست اندرکاران بخوبی بتوانند به مفاد آن پی ببرند؛ و با توضیحات لازم صرفاً از تنظیم قرارداد های فنی حقوقی که توسط سایر دست اندرکاران به سادگی فهم نمی شود خودداری کنند.
- آنها حق دارند سیاستهای خود را بگونه ای تنظیم نمایند تا فضای مجازی برای قشر خاصی از کاربران (اعم از سن، جنس، دین، سطح سواد، شغل) مورد استفاده قرار گیرد. بدیهی است این محدودیتهای باید توجیه لازم را داشته باشد تا باعث تبعیض های نابجا (همچون تبعیض جنسی بی مورد، تبعیض نژادی و غیره) نگردد که در آن صورت، این حق از آنها ساقط می گردد.
- آنها حق دارند در هر وقتی که متوجه عواقب نامناسب و غیر قابل پیش بینی فضای مجازی برنامه ریزی شده گردند نسبت به تغییر سیاستهای خود برای مالکان و طراحان و کاربران در هر موقعیتی اقدام کنند.
- سیاست گذاران موظف هستند در صورتی که فضای برنامه ریزی شده صرفاً در یک بازه زمانی و یا موقعیتی دیگر (همچون محدودیت زمانی استفاده از یک سرور خاص و محدودیتهای مالی و محدودیتهای حجم استفاده از فضا) قابل استفاده باشد، این محدودیتهای را به اطلاع کاربران و سایرین برسانند تا موجب ضرر و زیان ذینفعان نشود. آنها در صورت اطلاع رسانی مناسب از این محدودیتهای در ابتدای کار حق اعمال این گونه محدودیتهای را دارند.
- آنها حق دارند که از کلیه امتیازاتی که در اثر سیاستگذاریهای آنها بوجود می آید برخوردار گردند و برای استفاده از آن سیاست ها از استفاده کنندگان تقاضای مابازاء مالی یا غیر مالی بنمایند.
- آنها حق دارند از کسانی که بدون مجوز آنها از طرحهای بدیع آنها استفاده می کنند به محاکم قضایی شکایت برند و این محاکم نیز باید برای اینگونه موارد مجازاتی متناسب با نوع نقض مالکیت آنها تنظیم و اعمال نمایند.
- آنها وظیفه دارند عواقب سیاست خود را مورد بررسی اخلاقی قرار دهند و در صورتی که احتمال بروز پیامد های نادرست اخلاقی قابل توجه باشد در سیاستهای خود تجدید نظر کنند تا آن سیاست ها باعث بروز مشکلات اخلاقی خواسته یا ناخواسته نگردد. سیاستگذاران باید نشان دهند که این بررسی ها را انجام داده اند.

ب- طراحان فضای مجازی:

طراحان فضای مجازی گذشته از وظایفی که برای انجام دستورهای اخلاقی پیدا می کنند، دارای حقوق و وظایف دیگری به شرح ذیل هستند:

- طراحان حق دارند در انتخاب کارفرمای خود آزاد باشند و بتوانند در مواقعی که به هر دلیلی نمیخواهند برای کارفرمایی ارائه خدمات بدهند از ابتدا با آن قرارداد امضا نکنند.
- آنها حق دارند از حقوق مادی و معنوی طراحی خود بهره ببرند، و در قبال نقض کنندگان حقوقشان، از آنها در محاکم قضایی شکایت کرده و حقوق خود را اخذ کنند.
- آنها حق دارند اگر سیاستهای سیاست گذاران با اصول اخلاقی مربوطه تضاد پیدا کرد به این سیاست گذاران اعلام نموده و در صورت استتکاف آنها از تغییرات لازم، قرارداد خود را بطور یکجانبه فسخ نمایند.

- آنها حق دارند طراحی سایت را بگونه ای انجام دهند که مالکان سایت فقط در محدوده وظایف اخلاقی شان از امکانات سایت بهره ببرند. آنها حق دارند در قبال درخواست های غیر اخلاقی مالکان سایتها ایستادگی کرده و از بر آوردن درخواست آنها، بدون نیاز به اخذ مجوز از آنان، استنکاف کنند.
- آنها حق دارند طراحی های خود را بگونه ای انجام دهند که حریم خصوصی افراد، بالاترین محافظت را پیدا کند و محرمانگی و حفظ حقوق کاربران و مالکان را در نظر بگیرند. آنها حق دارند طراحی سایت را بگونه ای انجام دهند که مالکان و کاربران و دولتها مجبور به رعایت وظایف اخلاقی شان گردند.
- آنها حق دارند که طراحی های خود را بگونه ای انجام دهند که در صورت استفاده غیر اخلاقی توسط کاربران و مالکان، موضوع بطور خودکار به مراجع پلیسی و قضایی ذریبعت انتقال یابد.
- آنها نه تنها وظیفه دارند کلیه دستورهای اخلاقی مربوط به خود را رعایت کنند بلکه هرگونه اقدامی که بتواند حتی المقدور مالکان و کاربران و دولتها را در تبعیت از وظایف اخلاقی شان مساعدت کند انجام دهند.
- آنها موظف هستند که با صداقت هرگونه نقص و کاستی و محدودیت یا اشکال احتمالی در طراحی شان را در هر زمان که به آن علم پیدا می کنند به اطلاع ذینفعان برسانند.
- آنها حق دارند از امنیت حرفه ای در مواقع شکایات و اتهامات برخوردار باشند و در مواقع شکایات واهی و یا اتهامات بی اساس از حمایت قانونی برخوردار گردند.

ج- مالکان فضای مجازی:

مالکان فضای مجازی گذشته از وظایفی که برای انجام دستورهای اخلاقی پیدا می کنند دارای حقوق و وظایف دیگری به شرح ذیل هستند:

- مالکان فضای مجازی حق دارند از حقوق مادی و معنوی سایت متعلق به خود بهره ببرند و در قبال نقض کنندگان حقوقشان از آنها در محاکم قضایی شکایت کرده و حقوق خود را اخذ کنند.
- آنها حق دارند اقداماتی انجام دهند تا فضای مجازی متعلق به آنان برای قشر خاصی از کاربران (اعم از سن، جنس، دین، سطح سواد، شغل) مورد استفاده قرار گیرد. بدیهی است این محدودیتها باید توجیه لازم را داشته باشد تا باعث تبعیض های نابجا (همچون تبعیض جنسی بی مورد، تبعیض نژادی و غیره) نگردد که در آن صورت این حق از آنها ساقط می گردد.
- آنها حق دارند نسبت به ممانعت از استفاده کاربرانی که وظایف اخلاقی کاربران را رعایت نمی کنند اقدام کنند؛ و از آنها در موارد ضرر و زیان در محاکم قضایی شکایت کنند. در این زمینه در قبال زبانهایی که از قطع ارتباط آن کاربران ایجاد می شود مسئولیت نخواهند داشت.
- حق دارند از کلیه امتیازاتی که در استفاده از سایت آنها بوجود می آید برخوردار گردیده و برای استفاده، از استفاده کنندگان تقاضای مابازاء مالی یا غیر مالی بنمایند.
- آنها حق دارند از دولتها بخاطر عدم رعایت وظایف اخلاقی شان در قبال آنها شکایت کرده، و محاکم قضایی باید در این زمینه دولتها را مجبور به پای بندی به محدوده اخلاقی شان بنمایند و دولتها باید هرگونه زبانی که بدین جهت برای مالکان سایتها بوجود می آید جبران نمایند.
- آنها حق دارند تدابیر خاصی را در احراز هویت واقعی افراد و شخصیت های معروف هنری، سیاسی، ورزشی و ... در نظر بگیرند.
- مالکان سایتها حق دارند در کنار خدماتی که ارائه می دهند به تبلیغات، در محدوده مجاز اخلاقی پردازند. ولی باید این موضوع را از پیش به کاربران اعلام نمایند و بهتر آن است که ترتیبی اتخاذ کنند تا کاربران بتوانند تبلیغات را دریافت نکنند.
- آنها حق دارند از کلیه سوابق طراحان که در تهیه سایتشان لازم است اطلاع پیدا کنند و طراحان باید کلیه اطلاعات لازم را صادقانه در اختیار آنها قرار دهند.
- آنها حق دارند از سیاستهای پنهان سیاستگذاران که احتمال ضرر برای آنها داشته باشد اطلاع حاصل کنند و سیاست گذاران باید این اطلاعات را در اختیار آنها قرار دهند.
- آنها حق دارند نسبت به رازداری طراحان و سیاستگذاران و رعایت حریم خصوصی شان اطمینان حاصل کنند.
- آنها موظف هستند توجه ویژه ای به حقوق خاص اقلیت آسیب پذیر و یا با محدودیت های خاص (همچون کودکان و معلولان و ..) داشته باشند.
- آنها حق دارند از امنیت حرفه ای در مواقع شکایات و اتهامات برخوردار باشند و در مواقع شکایات واهی و یا اتهامات بی اساس از حمایت قانونی برخوردار گردند.
- مالکان سایتها حق دارند تنظیمات مطمئنی را برای احراز هویت واقعی کاربران اعمال نمایند.

د- کاربران:

کاربران فضای مجازی گذشته از وظایفی که برای انجام دستورات اخلاقی پیدا می کنند دارای حقوق و وظایف دیگری به شرح ذیل هستند:

- کاربران حق دارند از حقوق مادی و معنوی مربوط به فعالیت‌های خود در سایت بهره ببرند و در قبال نقض کنندگان حقوقشان از آنها در محاکم قضایی شکایت کرده و حقوق خود را اخذ کنند.
- آنها حق دارند از مالکان سایتهایی که بدون اجازه از نتیجه فعالیت‌های آن استفاده نموده اند و آن را در اختیار کسان دیگر قرارداده اند شکایت نمایند و تمامی حقوق ضایع شده را مطالبه نمایند.
- آنها تنها در صورتی حق دارند که با مشخصاتی غیر از مشخصات خود از فضای مجازی استفاده کنند که بطور روشن اعلام کرده باشند که این مشخصات مشخصات واقعی آنها نیست.
- آنها حق استفاده از حریم خصوصی خود را دارند و حق دارند نسبت به سیاستگذاران یا طراحان یا مالکانی که این حریم خصوصی را رعایت نمایند در محاکم قضایی شکایت کنند.
- کاربران حق دارند از دولتها بخواهند برای تامین امنیت اقتصادی، فکری، معنوی و اجتماعی راهکارهای عملی داشته باشند و در صورت کاستی و کاهلی دولتها، نسبت به شکایت از دولتها در محاکم قضایی اقدام نمایند.
- کاربران حق دارند از دست اندرکاران فضای مجازی امکانات فیلترینگ را برای اقشار آسیب پذیر مخصوصا کودکان مطالبه کنند و دولتها موظفند انواع امکانات را برای انواع محدودیت های استفاده رده های اجتماعی مختلف تهیه کرده و در اختیار مالکان و تامین کنندگان اینترنت برای مردم و مشترکان قرار دهند.
- کاربران حق دارند ارتقاء سواد دیجیتال را از دولتها مطالبه کنند و دولتها موظف هستند اقدامات عملی برای بسط سواد دیجیتال بنمایند.
- کاربران حق دارند به کلیه اطلاعات جهانی که در محدوده اخلاق فضای مجازی است دسترسی پیدا کنند. دولتها نمی توانند بخاطر مصالح خاص مانع دستیابی کاربران به اندیشه جهانی گردند بلکه صرفا می توانند در مواردی که مغایر با احکام اخلاقی دست اندرکاران سایتهاست ممانعت هایی وضع نمایند.
- کاربران حق دارند کسانی را که نمی خواهند به هر دلیلی با آنها ارتباط برقرار کنند یا از آنها مطلبی دریافت کنند، بلاک کنند و حق دارند از آن افراد بخواهند شماره موبایلشان را از لیست موبایلهاشان حذف کنند تا بار دیگر برای آنها مطالب ناخواسته ارسال نگردد.
- کاربران حق دارند اگر علاقه به دریافت مطلب از جانب شخص دیگر نداشته باشند، به او اعلام نمایند و فرستنده نباید برای او دیگر مطلبی یا عکس العملی ارسال کند.
- کاربران حق دارند از هرگونه تغییری که در سایت ایجاد می شود اطلاع پیدا کنند و طراحان و سیاستگذاران موظف هستند این نوع اطلاعات را در اختیارشان قرار دهند.
- آنها حق دارند افرادی که امنیت و آسایش آنها را به هم می‌زنند، بلاک کنند.
- کاربران حق دارند به عوارض احتمالی استفاده از فضای مجازی بخصوص اطلاع پیدا کنند و مالکان سایتها باید آن را در حد درک عموم در اختیار آنها قرار دهند.
- کاربران حق دارند در هر زمان که خواستند ارتباط خود را با یک فضای مجازی قطع کنند و دچار هیچ محدودیتی از این بابت نشوند.
- کاربران حق دارند جهت حفظ حریم شخصی خود از محرمانه ماندن اطلاعات مربوط به خود که در معرض دید عمومی قرار نداده اند جز در مواردی که بر اساس وظایف قانونی از جانب دولتها صورت می گیرد، اطمینان حاصل نماید.
- کاربران حق دارند دسترسی آسان به نظام کارآمد شکایات داشته باشند و از مراحل رسیدگی به شکایاتشان اطلاع یابند.
- آنها حق دارند از مالکان فضاها فضای مجازی بخواهند اطلاعات ارسالی شان بر پایه‌ی صداقت، انصاف، ادب و همراه با مهربانی باشد.
- کاربران حق دارند در ابتدای ورودشان در فضای مجازی از منشور حقوق خود اطلاع لازم پیدا کنند و هرگونه محدودیتی که برای اقشار آسیب پذیر در استفاده از سایتها وجود داشته باشد بوضوح اطلاع حاصل کنند.
- آنها حق دارند در صورت تغییر مفاد توافقنامه بین آنها و مالکان در اولین فرصت و بنحو کاملا شفاف از این تغییرات اطلاع پیدا کنند. همچنین آنها حق دارند در صورتی که اطلاعاتی کاذب دریافت کردند در اولین فرصت که این امر روشن می شود نسبت به کذب بودن اطلاعات آگاهی پیدا کنند.

ه- دولتها

دولتها گذشته از وظایفی که برای انجام دستورهای اخلاقی پیدا می کنند دارای حقوق و وظایف دیگری به شرح ذیل هستند:

- دولتها حق دارند سایتهایی که وظایف اخلاقی شان را انجام نمی دهند محدود نموده و نهایتا مانع ادامه فعالیت آنها گردند.
- دولتها حق دارند کسانی را که حریم خصوصی کاربران یا مالکان را رعایت نمی کنند، حتی در صورتی که کاربران شکایتی از نقض حریم خصوصی شان نداشته باشند، به محاکم قضایی معرفی کنند.
- دولتها حق دارند هرگونه اقدام نرم افزاری که برای شناخت کاربران و مشخصات آنها لازم است انجام دهند تا صرفا در شرایطی که کاربران یا طراحان و مالکان سایتها از وظایف اخلاقی شان عدول کرده اند نسبت به اعلام جرم علیه آنها اقدام نمایند تا فضای مجازی دچار آلودگی های اخلاقی نگردد. بدیهی است هرگونه اقدام برای مطلع شدن از حریم خصوصی افرادی که در معرض خطایی نیستند برای آنها ممنوع است؛ و در صورتی که به ناچار به آن اطلاع پیدا می کنند تمامی هم خود را برای حفظ آن قرار دهند، و از خدشه دار شدن حریم خصوصی افراد چه توسط کسانی که به این نرم افزارها دسترسی دارند یا سایر افراد اقدامات پیشگیرانه انجام دهند.
- دولتها موظف هستند تا تضمین کننده امنیت مادی و معنوی کاربران و مالکان سایتها باشند؛ و کسانی که مخل امنیت باشند را رصد کرده و بر طبق قانون واکنش لازم را علیه آنها انجام دهند.
- دولتها حق دارند برای هرگونه حضور در فضای مجازی کشور مقرراتی وضع کرده و نسبت به اخذ عوارض از مالکان سایتهای خارجی اقدام کنند. آنها موظف هستند که حقوق ملت را در این زمینه لحاظ کرده و متناسب با آن اقدام عملی بنمایند.
- دولتها موظف هستند تمامی بسترهای لازم را برای دسترسی احاد کشور به اینترنت فراهم نمایند. آنها حق دارند برای تقویت شبکه های داخلی، تعرفه هایی برای سایتهای خارجی اعمال نمایند یا تسهیلات بیشتری همچون پهنای باند بیشتر برای سایتهای داخلی قائل شوند. این اقدامات نباید مانع جریان آزاد اندیشه و دسترسی به اطلاعات جهانی گردد.